

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ І ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Актуальність теми. Політичний режим держави відображається в різних аспектах її функціонування, що безпосередньо проявляється у формі здійснення влади, функціонуванні політичних інститутів, характері взаємовідносин між владою і суспільством тощо. Доцільно відзначити, що регулювання взаємовідносин суспільства і держави визначається політичним режимом, що визначає рівень розвитку суспільно-політичних процесів та домінуючі засади політичної й правової свідомості в суспільстві [1, с. 12].

Розглядаючи державний устрій у співвідношенні з її політичним режимом, варто зауважити, що Україна є унітарною державою і це забезпечило збалансування інституційного, територіального та функціонального механізму організації влади та цілісність держави. Хоч унітаризм не допоміг в 2014 р. Україні зберегти мир та територіальну цілісність, проте це не доводить його неефективності у розв'язанні етнополітичних і етнотериторіальних суперечностей пострадянського періоду. Адже унітарна форма державного устрою сприяла зміцненню України як суверенної, незалежної держави майже чверть століття [5, с. 166].

Таким чином, актуальність теми зумовлена дослідженням співвідношень понять політичний режим і державний устрій в контексті визначення їх взаємообумовленості у практичному функціонуванні та розбіжностей у підходах до визначення вищезазначених понять.

Метою дослідження є обґрунтування понять політичний режим і державний устрій з метою встановлення їх співвідношення.

Об'єкт дослідження – процес дослідження понять політичний режим і державний устрій.

Предмет дослідження – теоретичні і прикладні засади дослідження понять політичний режим і державний устрій та встановлення їх співвідношення в контексті визначення спільного і взаємообумовленого та відмінного.

Завдання дослідження. Досліджуючи поняття «політичний режим» доцільно зазначити, що це одне з головних понять політичної науки. Це поняття застосовували ще в часи античності, але його сучасне розуміння пов'язане з Великою французькою революцією, коли виникло поняття «ancien régime» (старий порядок, старий режим), а в широкій науковий обіг він ввійшов після Другої світової війни. Проте до сьогодні не існує єдиного підходу до визначення «політичний режим» [3, с. 49].

Так, одне з найдавніших визначень політики тягнеться від часів Арістотеля та сьогодні представлена інституціональною школою політичного аналізу, розкриває суть цього поняття в контексті зв'язку з державною владою. Суверенний уряд, який реалізує контроль над людьми, що мешкають в межах визначеної території, розглядається в рамках цієї традиції як найбільш характерний критерій, який визначає політичну форму організації суспільного життя від інших, неполітичних організаційних форм та поведінок. Отже, політичне ототожнюється з діяльністю інститутів державної влади в контексті реалізації останньої. Проте такий підхід піддавався критиці представниками біхевіорального напрямку політичного аналізу, які виступили з тезою, що «державна» дефініція політики звужує поле зацікавлення політологів до формально-правових підстав діяльності державних інститутів, а тому необхідною є більш широка дефініція об'єкта політики [4].

Доцільно зазначити, що виділяють два підходи до визначення поняття «політичний режим». Перший підхід передбачає функціональну характеристику політичного режиму, який формує систему державних і недержавних політичних інститутів і організацій, що здійснюють соціально-політичне управління в суспільстві. Другий підхід – соціологічний, який будується на соціальних основах взаємодії держави, влади та громадянського суспільства, та визначає політичний режим як соціально-політичний механізм взаємодії керуючих і керованих, як «сукупність елементів ідеологічного, інституціонального і соціологічного порядку, які сприяють формуванню політичного управління країною у певний період її розвитку» [1, с.13].

Отже, політичний режим доцільно визначати як сукупність прийомів і методів здійснення політичної влади з метою встановлення соціально-політичного порядку на встановлених засадах взаємодії керуючих і керованих учасників.

Встановлюючи співвідношення таких понять як політичний режим і державний устрій важливо зазначити, що державний устрій – це елемент форми держави, а також він визначає ще й принципи поділу території держави на складові елементи, тому проблематика державного устрою відноситься до загальних проблем конституційно-правових інститутів, які є визначальними для конституційної системи певної держави. Державний устрій є одним з компонентів, які характеризують форму держави і дають відповідь на запитання про внутрішню структуру державної влади, яка базується на політико-територіальних принципах взаємостосунків між національними або територіальними суб'єктами держави [2].

Висновок. Співвідношення понять політичного режиму і державного устрою визначає формування прийомів і методів здійснення управління та встановлення взаємостосунків по горизонталі і вертикалі прийняття управлінських рішень в залежності від соціально-політичних засад в контексті визначення форми держави та принципів її поділу на складові елементи.

Список використаних джерел

1. Євтушенко О. Н. Політичний режим та його роль у регулюванні взаємовідносин суспільства і держави. *Наукові праці. Політологія*. 2016. Вип. 272. Том 284. С. 12 – 16.
2. Примишев І. М. Державний устрій України: проблемні питання теорії, практики державного будівництва та удосконалення його форми. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/108372/50-Primushev.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.03.2021).
3. Томахів В. Політологія: Навчальний посібник. Вид. 3-є, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с.
4. Шипунов Г. Категорія «Політичний режим»: суть та основні підходи щодо визначення. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11784/1/48_18Ukr_nac_ideya.pdf (дата звернення: 20.03.2021).
5. Явір В. А. Україна унітарна: аналіз цивілізаційного вибору форми державного устрою. *Політикус*. 2020. Вип. 5. С. 166 – 171.